

Krzysztof Masło*

WSPÓŁPRACA POLICYJNA I SĄDOWA W SPRAWACH KARNYCH W UNII EUROPEJSKIEJ Z PERSPEKTYWY CZŁONKOSTWA POLSKI W UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wprowadzenie

W dniu 1.5.2004 r. Rzeczypospolita Polska stała się członkiem Unii Europejskiej i aktywnym uczestnikiem wszystkich polityk i form współpracy przewidzianych traktatami założycielskimi, w tym współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych. Współpraca policyjne i sądowa w sprawach karnych była – i jest obecnie – jednym z najszybciej rozwijających się obszarów w Unii Europejskiej. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wiąże się z zakrojonym na szeroką skalę procesem dostosowań instytucjonalnych i prawnych dotyczących polskie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz do implementacji aktów prawnych przyjętych na szczeblu europejskim do polskiego porządku prawnego. Należy przy tym podkreślić, że Polska nie jest tylko biernym wykonawcą regulacji unijnych; jako państwo członkowskie Unii, Polska uzyskała realny wpływ na pracę różnych organów funkcjonujących w ramach współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych oraz stanowione przez nie prawo. Okres od 2004 r. to również czas intensywnego stosowania przez polskie organy ochrony prawnej, w tym Policję, Prokuraturę oraz Sądy różnych szczebli, prawa Unii będącego efektem współ-

* Mgr Krzysztof Masło – asystent, Katedra Prawa Międzynarodowego i Europejskiego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

pracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych, zmierzającego do realizacji celów Unii, a przede wszystkim zapewnienia obywatelom wysokiego poziomu bezpieczeństwa.

W niniejszym artykule zostaną omówione wybrane aspekty uczestnictwa Polski w Unii Europejskiej związane ze stosowaniem przez polskie organy ścigania i wymiar sprawiedliwości prawa przyjętego przez instytucje i organy Unii w ramach współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych. Przez stosowanie prawa autor niniejszego artykułu rozumie „proces decyzyjny podejmowany przez kompetentny organ państwowy lub inny upoważniony podmiot, prowadzący do wydania wiążącej decyzji o charakterze jednostkowym”¹. Celem niniejszego artykułu nie jest przy tym szczegółowe omawianie poszczególnych instytucji prawnych oraz ukazywanie procesu tworzenia prawa Unii, ani omawianie całości uregulowań Przestrzeni Wolności Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości, której częścią jest współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych. W związku z tym w pierwszej kolejności zostanie omówiony zakres współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych, a następnie zaprezentowane uregulowania Traktatu Akcesyjnego odnoszące się do zasad implementacji przez Rzeczpospolitą Polskę aktów prawnych przyjętych w ramach współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych. Następnie zostanie omówiona kwestia kompetencji Trybunału Sprawiedliwości w zakresie współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych, w tym kwestia złożenia przez Polskę oświadczenia o uznaniu kompetencji Trybunału. W dalszej kolejności zaprezentowane zostaną dwa problemy, które w praktyce orzeczniczej Trybunału Sprawiedliwości oraz polskiego Sądu Najwyższego wywołały największe kontrowersje, to jest problem interpretacji zasady *ne bis in idem* oraz problem stosowania europejskiego nakazu aresztowania.

2. Zakres współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych

Współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych od czasu wprowadzenia jej na szczebel Unii Europejskiej Traktatem o Unii Europejskiej z 7.2.1992 r. przeszła istotną ewolucję². Od chwili wejścia w życie

¹ L. Leszczyński, *Zagadnienia teorii i stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa*, Zakamycze 2004, s. 15.

² *Zwalczanie przestępczości w Unii Europejskiej. Współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych*, (red. A. Górski, A. Sakowicz), Warszawa 2006, s. 33–37; A. Gruszczak, *Historia*

1.12.2009 r. Traktatu Lizbońskiego zakres tej współpracy został uregulowany w rozdziałach 1 oraz 4 i 5 Tytułu V Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: TFUE).

Podstawowym przepisem określającym zadania Unii Europejskiej w zakresie współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych jest art. 67 TFUE umieszczony w rozdziale 1 zatytułowanym „Postanowienia ogólne”. Odnosi się on nie tylko do obu form współpracy, ale też do innych aspektów Przestrzeni Wolności Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości, w tym polityki dotyczącej kontroli granicznej, azylu i migracji oraz do współpracy sądowej w sprawach cywilnych. Zgodnie z tym przepisem Unia dokłada starań, aby zapewnić wysoki poziom bezpieczeństwa za pomocą środków zapobiegających przestępczości, rasizmowi i ksenofobii oraz zwalczających te zjawiska, środków służących koordynacji i współpracy organów policyjnych i sądowych oraz innych właściwych organów, wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych w sprawach karnych oraz za pomocą zbliżanie przepisów karnych. Należy przy tym zaznaczyć, że zasada wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych jest jedną z podstawowych zasad współpracy, do której odwołuje się Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej³, a za jej prekursora uznawana jest zasada *ne bis in idem* uregulowana w art. 54 Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen. Wpisanie zasady wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej jest wyrazem zwiększenia wzajemnego zaufania między organami wymiaru sprawiedliwości oraz między państwami członkowskimi⁴. Z zakresu współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych zostały natomiast wyłączone sprawy związane z utrzymaniem porządku publicznego i ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego, które zostały zastrzeżone do wyłącznej kompetencji państw członkowskich (art. 72 TFUE).

W przeciwieństwie do obowiązującego do 30.11.2009 r. Traktatu o Unii Europejskiej, TFUE reguluje współpracę policyjną i sądową w sprawach karnych w dwóch odrębnych rozdziałach – rozdziale 4 dotyczącym współpracy sądowej w sprawach karnych (art. 82–86 TFUE) i rozdziale 5 dotyczącym współpracy policyjnej (art. 87–89 TFUE).

współpracy w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych: od Trevi do Tampere [w:] *Obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości Unii Europejskiej. Geneza, stan i perspektywy rozwoju*, (red. F. Jasiński, K. Smoter), Warszawa 2005, s. 7–48.

³ A. Grzelak, *Reforma Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości [w:] Traktat z Lizbony. Główne reformy ustrojowe Unii Europejskiej*, (red. J. Barcz), Warszawa 2008, s. 277.

Współpraca sądowa w sprawach karnych opiera się na zasadzie wzajemnego uznawania wyroków i orzeczeń sądowych oraz obejmuje zbliżanie przepisów ustawowych i wykonawczych państw członkowskich w dziedzinach wskazanych w art. 82 ust. 2 TFUE oraz w art. 83 TFUE. Dziedziny te obejmują: wzajemne dopuszczanie dowodów między państwami członkowskimi, praw jednostek w postępowaniu karnym, praw ofiar przestępstw oraz innych szczególnych aspektów postępowania karnego, określonych uprzednio przez Radę w drodze decyzji, a także dotyczą określania przestępstw oraz kar w dziedzinach szczególnie poważnej przestępczości o wymiarze transgranicznym (terroryzmu, handlu ludźmi, seksualnego wykorzystywania kobiet i dzieci, nielegalnego handlu narkotykami, nielegalnego handlu bronią, prania brudnych pieniędzy, korupcji, fałszowania środków płatniczych, przestępczości komputerowej i przestępczości zorganizowanej). TFUE umożliwia również przyjmowanie środków mające na celu ustanowienie zasad i procedur zapewniających uznawanie w całej Unii wszystkich form wyroków i orzeczeń sądowych, zapobieganie sporom o właściwość pomiędzy państwami członkowskimi i ich rozstrzyganie, wspieranie szkolenia sędziów i innych pracowników wymiaru sprawiedliwości oraz ułatwianie współpracy między organami sądowymi lub równoważnymi organami państw członkowskich w ramach ścigania karnego i wykonywania orzeczeń.

Do najważniejszych aktów prawnych przyjętych w ramach współpracy sądowej w sprawach karnych należą decyzja ramowa z 13.6.2002 r. w sprawie wspólnych zespołów dochodzeniowo-śledczych⁵, decyzja ramowa z 13.6.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi⁶, decyzja ramowa z 22.7.2003 r. w sprawie wykonywania w Unii Europejskiej postanowienia o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych⁷, decyzja ramowa z 24.2.2005 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania kar o charakterze pieniężnym⁸, decyzja ramowa z 13.6.2002 r. w sprawie zwalczania terroryz-

⁴ Ibidem, s. 278.

⁵ Decyzja ramowa Rady 2002/465/WSiSW z 13.6.2002 r. w sprawie wspólnych zespołów dochodzeniowo-śledczych, Dz.Urz. WE Nr L 162/1.

⁶ Decyzja ramowa Rady 2002/465/WSiSW z 13.6.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi.

⁷ Decyzja ramowa Rady 2003/577/WSiSW z 22.7.2003 r. w sprawie wykonywania w Unii Europejskiej postanowień o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych, Dz.Urz. UE Nr L 196/45.

⁸ Decyzja ramowa Rady 2005/214/WSiSW z 24.2.2005 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do środków karnych o charakterze pieniężnym.

mu⁹, decyzja ramowa z 22.12.2003 r. w sprawie zwalczania seksualnego wykorzystania dzieci i pornografii dziecięcej i decyzja ramowa z 29.5.2000 r. w sprawie zwalczania pornografii dziecięcej w Internecie.

Współpracę sądową w sprawach karnych uzupełnia działalność Eurojustu oraz – w przyszłości – Prokuratury Europejskiej. Zadaniem Eurojustu jest wspieranie oraz wzmacnianie koordynacji i współpracy między krajowymi organami śledczymi i organami ścigania w odniesieniu do poważnej przestępczości, która dotyka dwóch lub więcej państw członkowskich lub która wymaga wspólnego ścigania, w oparciu o operacje przeprowadzane i informacje dostarczane przez organy państw członkowskich i Europol. Z kolei, Prokuratura Europejska może zostać utworzona w drodze rozporządzenia Rady w celu zwalczania przestępstw przeciwko interesom finansowym Unii. Zgodnie z Traktatem Prokuratura Europejska ma być właściwa do spraw dochodzenia, ścigania i stawiania przed sądem sprawców i współsprawców przestępstw przeciwko interesom finansowym Unii, określonych w rozporządzeniu Rady, oraz do wnoszenia przed właściwe sądy państw członkowskich publicznego oskarżenia w odniesieniu do tych przestępstw.

Współpraca policyjna obejmuje wszystkie właściwe organy państw członkowskich, w tym służby policji, służby celne oraz inne organy ścigania wyspecjalizowane w zapobieganiu przestępstwom lub ich wykrywaniu i ściganiu. Środki przyjmowane w ramach współpracy policyjnej mogą dotyczyć gromadzenia, przechowywania, przetwarzania, analizowania i wymiany istotnych informacji, wspierania szkolenia pracowników, jak również współpracy w zakresie wymiany pracowników oraz wyposażenia i badań w dziedzinie kryminalistyki, wspólnych technik śledczych dotyczących wykrywania poważnych form przestępczości zorganizowanej, a także współpracy operacyjnej między powyższymi organami. Istotnym elementem współpracy policyjnej jest Europol, którego zadaniem jest wspieranie i wzmacnianie działań organów policyjnych i innych organów ścigania państw członkowskich, jak również ich wzajemnej współpracy w zapobieganiu i zwalczaniu poważnej przestępczości dotyczącej dwóch lub więcej państw członkowskich, terroryzmu oraz form przestępczości naruszających wspólny interes objęty polityką Unii¹⁰.

⁹ Decyzja ramowa Rady Unii Europejskiej 13.6.2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (202/475/WSiSW).

¹⁰ *Zwalczanie przestępczości...*, s. 307–331.

3. Traktat o przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej z 16.4.2003 r. a współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych

Traktat o przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej został podpisany w Atenach 16.4.2003 r. Traktat ten nie jest aktem rozbudowanym i zawiera tylko 3 artykuły, a jego przedmiotem jest formalne przystąpienie Polski i innych państw kandydujących do Unii Europejskiej i do Traktatów stanowiących podstawę Unii w takim kształcie, w jakim zostały one zmienione i uzupełnione bez odrębnej ratyfikacji każdej tych umów międzynarodowych (art. 1 ust. 1 Traktatu)¹¹. Art. 2 ust. 2 Traktatu o przystąpieniu zawiera docelową datę jego wejścia w życie – 1.5.2004 r., uwarunkowaną złożeniem dokumentów ratyfikacyjnych przez wszystkie państwa-sygnatariuszy u depozytariusza najpóźniej 30.4.2004 r. Należy przy tym zaznaczyć, że ratyfikacja Traktatu o przystąpieniu przez wszystkie „stare” państwa członkowskie była warunkiem bezwzględnie koniecznym przyjęcia nowych członków, w tym Polski, do Unii Europejskiej¹². Natomiast rozwiązanie przyjęte w art. 2 ust. 2 Traktatu o przystąpieniu pozwalało na jego wejście w życie mimo braku ratyfikacji przez niektóre państwa przystępujące. W takiej sytuacji Traktat wszedłby w życie w stosunku do państw, które pomyślnie zakończyły procedurę ratyfikacji, a niezbędne dostosowania dokumentów związanych z przystąpieniem zostałyby do nich wprowadzone na mocy jednomyślnej decyzji Rady¹³.

Traktat o przystąpieniu nie określa warunków przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i Traktatów założycielskich oraz konsekwencji instytucjonalnych przystąpienia. Warunki te oraz niezbędne modyfikacje prawa unijnego zostały wskazane w Akcie o przystąpieniu, stanowiącym integralną część Traktatu o przystąpieniu. Akt o przystąpieniu składa się z 62 artykułów pogrupowanych w pięć części oraz z 18 załączników i 10 protokołów, które na

¹¹ C. Herma, *Traktat o przystąpieniu do Unii Europejskiej. Struktura i charakter prawny dokumentów związanych z dotychczasowymi akcesjami do Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej*, Biuletyn Analiz UKIE 2002, nr 8, s. 79–101.

¹² A. Dudzic, *Polska w obszarze wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości UE [w:] Obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości Unii Europejskiej. Geneza, stan i perspektywy rozwoju*, (red. F. Jasiński, K. Smoter), Warszawa 2005, s. 460.

¹³ Ibidem.

mocy Aktu o przystąpieniu stanowią jego integralną część. Sam Akt o przystąpieniu składa się z pięciu części regulujących zasady przystąpienia (Część I), związane z nim dostosowania w Traktatach założycielskich Wspólnot i Unii Europejskiej (Część II) i aktach wydanych przez instytucje unijne (Część III), rozwiązania przejściowe (Część IV) oraz implementację Aktu o przystąpieniu (Część V).

Traktat o przystąpieniu do Unii Europejskiej został ratyfikowany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 23.7.2003 r. po przeprowadzeniu w 7 i 8.6.2003 r. ogólnonarodowego referendum¹⁴.

Podstawowe znaczenie dla implementacji do polskiego porządku prawnego regulacji dotyczących współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych ma Część I Aktu o przystąpieniu, zatytułowana „Zasady”. Od dnia przystąpienia Polski do Unii Europejskiej postanowienia Traktatów założycielskich i aktów przyjętych na jego podstawie przez instytucje przed dniem przystąpienia wiążą nowe państwa członkowskie (art. 2 Aktu o przystąpieniu); Rzeczpospolita Polska zobowiązała się do ich stosowania na warunkach określonych w Traktatach i Akcie o przystąpieniu. Przewidziane w traktacie o przystąpieniu czasowe modyfikacje zastosowania niektórych przepisów prawa Unii w odniesieniu do nowych członków mają charakter *lex specialis* w stosunku do traktatów założycielskich i wtórnego prawa Unii Europejskiej¹⁵. W zakresie współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych Polska nie występowała jednak o okresy przejściowe.

Artykuł 2 Aktu o przystąpieniu ma charakter ogólny i został rozwinięty i uszczegółowiony w następnych artykułach tego dokumentu, a w szczególności w art. 3 ust. 1–3 (odnoszącym się do dorobku prawnego Schengen) oraz w art. 3 ust. 4 (dotyczącym instrumentów prawnych przyjmowanych w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych).

Z mocy art. 3 ust. 1–3 Aktu o przystąpieniu Polska nie musiała przystępować według odrębnej procedury do Układu z Schengen z 1985 r. i do Konwencji wykonawczej z 1990 r., gdyż Traktat Amsterdamski włączył *acquis* z Schengen w ramy Unii Europejskiej¹⁶. Oznacza to, że oba traktaty oraz wszystkie akty wykonawcze wymienione w załączniku nr I, do którego odсыła art. 3 ust. 1 Aktu, związały Polskę od dnia akcesji i Polska zobowiązała

¹⁴ Dz.U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864.

¹⁵ C. Herma, op.cit., s. 79–101.

¹⁶ R. Rybicki, *Ochrona granic zewnętrznych w kontekście współpracy Schengen* [w:] *Obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości Unii Europejskiej. Geneza, stan i perspektywy rozwoju*, (red. F. Jasiński, K. Smoter), Warszawa 2005, s. 174–175.

się do wdrożenia tych aktów prawnych z dniem uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej. Natomiast stosowanie przepisów związanych ze zniesieniem kontroli osobowych na granicach wewnętrznych zostało zawieszono do chwili podjęcia jednomyślnej decyzji przez członków Rady reprezentujących państwa uczestniczące we współpracy z Schengen i nowe państwo członkowskie, które ma zostać włączone do danego obszaru współpracy (art. 3 ust. 2 Aktu o przystąpieniu). Decyzja Rady została uzależniona od oceny, czy nowe państwo osiągnęło gotowość do zniesienia kontroli osobowych na granicach wewnętrznych Unii.

W myśl art. 3 ust. 4 Aktu o przystąpieniu Polska została zobowiązana do przystąpienia do konwencji i instrumentów w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, które są nierozzerwalnie związane z osiągnięciem celów Traktatu o Unii Europejskiej, które do dnia przystąpienia zostały otwarte do podpisu przez ówczesne państwa członkowskie oraz które zostały przygotowane przez Radę i których przyjęcie Rada zaleciła państwom członkowskim. Polska zobowiązała się też do wprowadzenia przepisów administracyjnych i innych, przyjętych do dnia akcesji przez ówczesne państwa członkowskie lub przez Radę w celu ułatwiania praktycznej współpracy między instytucjami i organizacjami państw członkowskich zajmującymi się wymiarem sprawiedliwości i sprawami wewnętrznymi.

Mówiąc o warunkach polskiego członkostwa w Unii Europejskiej, nie wolno zapominać, że na podstawie art. 39 Aktu o przystąpieniu współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych została objęta klauzulą ochronną. Przewidziane w tym artykule instrumenty ochronne mogą zostać zastosowane w wypadku wystąpienia nieprzewidzianych, poważnych uchybień lub bliskiego ryzyka wystąpienia takich uchybień w transpozycji, w stanie zaawansowania wykonania lub w stosowaniu jakichkolwiek zobowiązań, instrumentów współpracy i decyzji odnoszących się do wzajemnego uznawania w sprawach karnych. Efektem tej klauzuli może być podjęcie przez Komisję Europejską – z inicjatywy własnej lub na uzasadniony wniosek państwa członkowskiego – odpowiednich środków w ciągu trzech lat od dnia akcesji. Środki przyjęte przez Komisję mogą przybrać postać czasowego zawieszenia stosowania odpowiednich postanowień i decyzji w stosunkach między nowym państwem członkowskim a jakimkolwiek innym państwem członkowskim i mogą być utrzymywane nie dłużej, niż jest to ściśle konieczne; w razie skorygowania uchybień powinny zostać zniesione. W kontekście tej klauzuli ochronnej warto także zwrócić uwagę na Deklarację nr 43 do Aktu o przystąpieniu złożoną przez Komisję Europejską. Zgodnie z Deklaracją „przed podjęciem decyzji w sprawie zastosowania klauzuli ochronnej w zakresie [...] wymiaru sprawiedliwo-

ści i spraw wewnętrznych, Komisja Europejska wysłucha opinii i stanowisk państwa lub państw członkowskich, które będą bezpośrednio dotknięte takimi środkami i należycie weźmie te opinie i stanowiska pod uwagę”.

4. Kompetencja Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w odniesieniu do instrumentów prawnych współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych

Kompetencja Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w odniesieniu do instrumentów prawnych współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych została określona w art. 19 ust. 3 TUE co oznacza, że Trybunał Sprawiedliwości jest właściwy w zakresie współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych na takich samych zasadach, jak w przypadku innych polityk Unii Europejskiej. Zgodnie z tym przepisem Trybunał w zakresie skarg wniesionych przez państwa członkowskie, instytucje lub osoby fizyczne lub prawne, w trybie prejudycjalnym, na wniosek sądów państw członkowskich, w sprawie wykładni prawa Unii lub ważności aktów przyjętych przez instytucje oraz w innych sprawach przewidzianych w Traktatach. Traktat o Unii Europejskiej w wersji zmienionej Traktatem z Lizbony usunął istotną niedogodność związaną z uznawaniem przez państwa członkowskie jurysdykcji Trybunału w zakresie wydawania orzeczeń prejudycjalnych w zakresie współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych.

Zgodnie z uprzednim brzmieniem art. 35 ust. 3 TUE kompetencja Trybunału do orzekania w trybie prejudycjalnym była uzależniona od złożenia przez państwo członkowskie oświadczenia uznającego kompetencję Trybunału¹⁷. Państwo członkowskie, składając oświadczenie, musiało wskazać, czy prawo wnoszenia pytań prejudycjalnych przysługuje każdemu sądowi, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa krajowego, czy też wszystkim sądom tego państwa, jeżeli decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku. Złożenie przez państwo oświadczenia oznaczało uznaniu przez państwo członkowskie kompetencji Trybunału w trybie prejudycjalnym i związane państwa rozstrzygnięciem Trybunału. Oświadczenie o poddaniu się jurysdykcji ETS w trzecim filarze złożyło siedemnaście państw członkowskich

¹⁷ A. Wróbel, *Właściwość Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich do rozpoznawania pytań prawnych w sprawach określonych w Tytule VI Traktatu o Unii Europejskiej* [w:] *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i karnych*, (red. W. Czapliński, A. Wróbel), Warszawa 2007, s. 473.

Unii Europejskiej: Austria, Belgia, Finlandia, Grecja, Hiszpania, Holandia, Francja, Luksemburg, Niemcy, Portugalia, Szwecja, Włochy, a z nowych państw członkowskich także Czechy, Litwa, Łotwa, Słowenia i Węgry. Z tych państw członkowskich jedynie Hiszpania zastrzegła, że zwracać się z pytaniami prejudycjalnymi mogą wyłącznie sądy ostatniej instancji. 8 państw członkowskich, tj. Austria, Belgia, Czechy, Francja, Holandia, Luksemburg, Niemcy i Włochy, wyszło poza opcje przewidziane w art. 35 ust. 3 pkt a i pkt b TUE. Państwa te nałożyły na sądy ostatniej instancji obowiązek (nie zaś możliwość – jak przewidziano w art. 35 TUE) zwrócenia się do Trybunału w trybie prejudycjalnym. Rozwiązanie takie było możliwe w związku z Deklaracją nr 10 do Traktatu Amsterdamskiego, stosownie do której państwa członkowskie uzyskały możliwość wprowadzenia takiego obowiązku w prawie krajowym. Na tej podstawie Austria, Belgia, Czechy, Hiszpania, Holandia, Francja, Luksemburg, Niemcy oraz Włochy, w złożonych przez siebie oświadczeniach, zastrzegły prawo wprowadzenia do prawa krajowego przepisu zobowiązującego sąd, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu, do wystąpienia do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z pytaniem prejudycjalnym, jeżeli w sprawie przed nim zawisłej zostanie podniesiona kwestia ważności lub wykładni aktu, o którym mowa w art. 35 ust. 1 TUE.

Należy jednak zwrócić uwagę, że w art. 10 Protokołu w sprawie postanowień przejściowych przewidziany został pięcioletni okres przejściowy, w którym uprawnienia Trybunału Sprawiedliwości w stosunku do aktów prawnych w dziedzinie współpracy policyjnej i współpracy sądowej w sprawach karnych, które zostały przyjęte przed wejściem w życie Traktatu z Lizbony, pozostaną niezmienione. Dopiero zmiana aktu prawnego w ciągu pięciu lat od wejścia w życie Traktatu z Lizbony będzie skutkowałą zastosowaniem pełnych kompetencji Trybunału Sprawiedliwości, a w każdym przypadku Trybunał otrzyma ją automatycznie po upływie pięciu lat od daty wejścia w życie Traktatu z Lizbony, nawet wobec tych aktów dotyczący współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych, które nie zostaną przekształcone w nowe akty prawne¹⁸. Należy również zauważyć, że w deklaracji nr 50 Konferencja zwróciła się do Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji, by dołożyły starań, aby w ciągu pięciu lat przyjąć akty prawne zmieniające lub zastępujące akty, o których mowa w art. 10 ust. 1 Protokołu. Do 30.11.2014 r. utrzymane zostały zatem poprzednio obowiązujące rozwiązania regulujące kompetencję Trybunału Sprawiedliwości dotyczącą aktów prawnych przyjętych w ramach współpracy policyjnej i sądowej do 30.11.2009 r.

¹⁸ A. Grzelak, *op.cit.*, s. 274.

Najistotniejsze znaczenie dla rozwoju współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych ma niewątpliwie procedura prejudycjalna. W obowiązującym do 30.11.2009 r. stanie prawnym procedura prejudycjalna uregulowana była w art. 35 ust. 1 i 5 TUE i różniła się pod pewnymi względami od procedury przewidzianej w art. 234 TWE. Należy jednak zaznaczyć, że na mocy art. 46 lit. B TUE postanowienia TWE dotyczące kompetencji Trybunału Sprawiedliwości i ich wykonywania stosuje się do postanowień tytułu VI Traktatu o Unii Europejskiej na warunkach przewidzianych w art. 35 TUE. Wynika z tego, że tryb przewidziany w art. 234 TWE podlega pewnym modyfikacjom wynikającym z postanowień art. 35 TUE¹⁹. Ponadto zakres kompetencji sądów krajowych do występowania z pytaniami prejudycjalnymi w trzecim filarze został ograniczony do ściśle określonych źródeł prawa pochodnego, a mianowicie: ważności i wykładni decyzji ramowych i decyzji, wykładni konwencji sporządzonych na mocy tytułu VI TUE oraz ważności i wykładni środków wykonawczych do tych konwencji. Zgodnie z art. 35 ust. 5 TUE, jurysdykcja ETS w trzecim filarze Unii Europejskiej nie może obejmować badania ważności i proporcjonalności działań policji i innych organów ścigania podejmowanych w celu utrzymania porządku publicznego i ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego. Jednocześnie, niedopuszczalne są pytania dotyczące wykładni lub ważności prawa krajowego oraz zgodności prawa krajowego z prawem unijnym.

W Polsce organem kompetentnym do złożenia oświadczenia w chwili obecnej jest Prezydent RP zgodnie z art. 1 Ustawy z 10.7.2008 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do złożenia oświadczenia o uznaniu właściwości Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich na podstawie art. 35 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej²⁰. Przepis ten ma następujące brzmienie: „wyraża się zgodę na złożenie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oświadczenia o uznaniu w zakresie, o którym mowa w art. 35 ust. 3 lit. b Traktatu o Unii Europejskiej (załącznik nr 2 do Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864), właściwości Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich na podstawie art. 35 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej skutkującego

¹⁹ J. Barcz, *Pytania wstępne na podstawie art. 35 ust. 1, 2 i 3 TUE w świetle wyroku ETS w sprawie Marii Pupino* [w:] *Pytanie prejudycjalne w orzecznictwie ETS. Funkcjonowanie procedury prejudycjalnej w Polsce*, (red. C. Mik), Toruń 2006; zob. także wyrok ETS z 16.6.2005 r. sprawa C-105/03 *Pupino* Zb.Orz. 2005 I-5285, pkt. 19 i 28 oraz z 28.6.2007 r. sprawa C-467/05 *Dell'Orto* Zb.Orz. 2007 I-5557, pkt 34.

²⁰ Ustawa z 10.7.2008 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do złożenia oświadczenia o uznaniu właściwości Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich na podstawie art. 35 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej, Dz.U. z 2009 r., Nr 33, poz. 253.

zmianą zakresu obowiązywania wobec Rzeczypospolitej Polskiej Traktatu o Unii Europejskiej, którego Rzeczpospolita Polska stała się stroną na mocy art. 1 ust. 1 Traktatu [...] dotyczącego przystąpienia [...] Rzeczypospolitej Polskiej [...] do Unii Europejskiej, podpisanego w Atenach w dniu 16 kwietnia 2003 r., ratyfikowanego za uprzednią zgodą wyrażoną w referendum ogólnokrajowym”. Zgodnie z ustawą po złożeniu przez Prezydenta oświadczenia do wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym uprawniony będzie każdy sąd pod warunkiem, że decyzja Trybunału jest niezbędna do wydania wyroku w tej sprawie.

Przepis ten był przedmiotem postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym RP na skutek wniosku Prezydenta o zbadanie zgodności art. 1 ustawy w zakresie, w jakim upoważnia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do złożenia oświadczenia o uznaniu jurysdykcji Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, w zakresie uprawnienia każdego polskiego sądu do wystąpienia do Trybunału Sprawiedliwości o rozpatrzenie w trybie prejudycjalnym wniosków, o których mowa w art. 35 ust. 3 lit. b Traktatu o Unii Europejskiej, z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Przy okazji Trybunał dokonał interpretacji art. 35 TUE²¹.

Trybunał Konstytucyjny przede wszystkim zauważył, że zagadnienie kwalifikacji oświadczenia, o którym mowa w art. 35 ust. 2 TUE, było od kilku lat przedmiotem dyskusji. Wyrażano poglądy, że oświadczenie o uznaniu jurysdykcji ETS powinno zostać złożone przez Radę Ministrów na podstawie art. 35 ust. 2 TUE, bez potrzeby uchwalania ustawy, ponieważ nie występuje tu zmiana zakresu obowiązywania i stosowania umowy międzynarodowej w rozumieniu art. 25 ustawy o umowach międzynarodowych²². Zwolennicy tego poglądu argumentowali, że zgoda na ewentualne złożenie oświadczenia została uprzednio wyrażona w Traktacie akcesyjnym podpisanym 16.4.2003 r. w Atenach. Zgodnie z drugim poglądem oświadczenie stanowi jednostronny akt wywołujący skutki prawne w sferze zarówno prawa unijnego, jak i prawa polskiego. Trybunał podkreślił, że ustawa z 10.7.2008 r. rozstrzyga ten spór i kwalifikuje takie oświadczenie jako jednostronny akt zmieniający zakres obowiązywania wobec Rzeczypospolitej Polskiej Traktatu o Unii Europejskiej²³.

²¹ Wyrok TK z 18.2.2009 r., sygn. akt Kp 3/08.

²² T. Ostropolski, *Prace nad uznaniem przez Polskę jurysdykcji Trybunału Sprawiedliwości WE do orzekania w trybie prejudycjalnym w III filarze UE* [w:] *Postępowanie prejudycjalne...*, s. 67, a także W. Czapliński, *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 27 kwietnia 2005 r. w sprawie P1/05*, „Państwo i Prawo” 2005, z. 9, s. 111.

²³ Wyrok TK z 18.2.2009 r., sygn. akt Kp 3/08, pkt 2.6.

W ocenie Trybunału omawiane oświadczenie nie doprowadzi do przekazania kompetencji sądów i do uszczuplenia kompetencji orzeczniczych polskich sądów na rzecz Trybunału Sprawiedliwości²⁴. Kompetencja do poddania się procedurze prejudycjalnej w prawie trzeciego filara Unii Europejskiej została przejęta przez Rzeczpospolitą Polską wraz z całym Traktatem o Unii Europejskiej, za pośrednictwem Traktatu akcesyjnego. Oświadczenie składane na podstawie art. 35 ust. 2 TUE oznacza jedynie aktualizację tej kompetencji, nie zaś jej powstanie. W sytuacji, gdy sądy polskie nie mają upoważnienia do kierowania pytań prejudycjalnych do ETS na podstawie art. 35 TUE, są zdane na dokonywanie we własnym zakresie wykładni i oceny ważności źródeł prawa unijnego, wymienionych w art. 35 ust. 1 TUE. Takiej interpretacji dokonał m.in. Sąd Najwyższy w uchwale z 20.7.2006 r., dokonując wykładni decyzji ramowej 2002/584 dotyczącej europejskiego nakazu aresztowania²⁵. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że „sąd polski pozbawiony jest prawnej możliwości sformułowania pytania prejudycjalnego do ETS na podstawie art. 35 TUE, gdyż Polska nie złożyła dotąd deklaracji o uznaniu jego kompetencji w zakresie instrumentów trzeciego filaru Unii Europejskiej na podstawie art. 35 ust. 2 Traktatu. [...] Biorąc pod uwagę to uwarunkowanie normatywne, Sąd Najwyższy musi zająć w przedmiotowej sprawie stanowisko samodzielne”. Według Trybunału stworzenie możliwości kierowania pytań prejudycjalnych do ETS rozszerza, a nie ogranicza, kompetencje polskich sądów.

Trybunał odrzucił zarzut, że przewlekłość postępowania wynikająca z przyznania wszystkim sądom polskim prawa do występowania z pytaniami prejudycjalnymi na podstawie art. 35 TUE może powodować negatywne konsekwencje dla stron i uczestników postępowań karnych²⁶. Analiza orzeczeń prejudycjalnych Trybunału Sprawiedliwości wydawanych w zakresie prawa trzeciego filara Unii Europejskiej pozwala stwierdzić, że omawiana procedura przyczynia się do umacniania ochrony praw jednostek. Do tej pory ETS, odpowiadając na pytania prawne sądów krajowych na podstawie art. 35 TUE, wypowiadał się głównie w dwóch kwestiach: po pierwsze, co do interpretacji zasady *ne bis in idem* w rozumieniu art. 54 Konwencji wykonawczej do Układu z Schengen z 14.6.1985 r. w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach, podpisanej 19.6.1990 r., a po drugie, co do ważności i wykładni decyzji ramowych. Wyjaśnianie wątpliwości interpretacyjnych we wska-

²⁴ Ibidem.

²⁵ Uchwała SN z 20.7.2006 r., sygn. akt I KZP 21/06, OSN KW 2006, nr 9, poz. 77.

²⁶ Wyrok TK z 18.2.2009 r., sygn. akt Kp 3/08, pkt. 4.1-4.2.

zanych sprawach nie tylko stanowi pomoc dla sądów krajowych, ale także jest korzystne dla uczestników postępowania: zarówno dla oskarżonych, pokrzywdzonych, jak i świadków.

5. Stosowanie wybranych instytucji współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych w polski porządku prawnym

Polskie sądy karne do 31.11.2009 r. nie mogły korzystać z procedury prejudycjalnej przewidzianej w art. 35 TUE, a i w chwili obecnej możliwość wystąpienia do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z takim pytaniem jest ograniczona²⁷. Stąd też, w przeciwieństwie do innych polityk Unii Europejskiej, przed Trybunałem Sprawiedliwości nie ma tzw. „spraw polskich”, a więc spraw, których stroną postępowania byłaby Polska lub postępowań prejudycjalnych zainicjowanych przez polski sąd. Polska uczestniczy natomiast w postępowaniach sądowych przed Trybunałem Sprawiedliwości rozpoznającym sprawy dotyczące współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych jako uczestnik zgłaszający swoje stanowisko (np. sprawa Kozłowskiego). Ponadto, intensywnej interpretacji prawa Unii Europejskiej dokonują polskie sądy, które wobec niemożności wystąpienia z pytaniem prawnym do Trybunału są zmuszone same dokonywać wykładni instrumentów prawnych współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych. Poniżej zaprezentowane zostaną dwa wybrane problemy związane ze stosowaniem przez Polskę prawa przyjętego w ramach współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych – problem wykładni zasady *ne bis in idem* oraz problem stosowania europejskiego nakazu aresztowania.

5.1. Wykładnia art. 54 Konwencji wykonawczej do Układu z Schengen przez Trybunał Sprawiedliwości oraz polskie sądy

5.1.1. Wprowadzenie

W prawie polskim zasada *ne bis in idem* została wyrażona w art. 17 § 1 pkt 7 Kodeksu postępowania karnego, zgodnie z którym nie wszczyna się postępowania karnego, a wszczęte umarza, gdy postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte toczy się. Polski ustawodawca zwraca tym

²⁷ A. Grzelak, op.cit., s. 274.

samym uwagę na dwa aspekty omawianej zasady. Z jednej strony, gwarancje z niej płynące uruchamia prawomocne zakończenie postępowania karnego co do tego samego czynu tej samej osoby. Z drugiej strony, Kodeks zakazuje wszczynania i prowadzenia nowego postępowania o ten sam czyn tej samej osoby, gdy postępowanie wcześniej wszczęte nie zostało jeszcze zakończone²⁸. Ponadto, wydanie orzeczenia w sprawie, która została już prawomocnie zakończona, stanowi bezwzględny przyczynę odwoławczą (art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k.), skutkującą uchyleniem orzeczenia. Zasada *ne bis in idem* została wpisana również do art. 114 Kodeksu karnego. Przepis ten ma charakter materialnoprawny i dotyczy prawa międzynarodowego²⁹. W § 1 tego przepisu została zawarta zasada irrelewantności wyroku innego państwa dla polskiego porządku prawnego, zgodnie z którą orzeczenie zapadłe za granicą nie stanowi przeszkody do wszczęcia lub prowadzenia postępowania karnego o ten sam czyn zabroniony przed sądem polskim. Przepis ten jest wyrazem braku zaufania dla systemów prawnych innych państw i umożliwia prowadzenie spraw, w których zapadł wyrok zagraniczny, przed polskim sądem. Zasada irrelewantności zagranicznego orzeczenia doznaje jednak trzech wyjątków:

- 1) gdy wyrok skazujący zapadły za granicą został przejęty do wykonania na terytorium RP, bądź orzeczenie takie dotyczy przestępstwa, w związku z którym nastąpiło przekazanie ścigania lub wydanie sprawcy z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 114 § 3 pkt 1 k.k.);
- 2) gdy wyrok wydał międzynarodowy trybunał karny działający na podstawie wiążącego Rzeczpospolitą Polską prawa międzynarodowego (art. 114 § 3 pkt 2 k.k.) oraz
- 3) jeżeli wynika to z wiążącej Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej (art. 114 § 3 pkt 3 k.k.).

Przepis ten został znowelizowany na podstawie ustawy z 18.3.2004 r. o zmianie Ustawy kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz Ustawy – Kodeks wykroczeń, która weszła w życie z 1.5.2004 r.³⁰ Ze wskazanych w art. 114 § 3 k.k. wyjątków najistotniejsze znaczenie praktyczne ma sytuacja wymieniona w pkt. 3 tego przepisu, gdyż dotyczy ona umów międzynarodowych, którymi polska związała się od 1.5.2004 r. w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej. Przepis ten jest wyrazem zaufania polskiego

²⁸ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Zakamycze 2003, s. 49.

²⁹ H. Kuczyńska, *Zasada ne bis in idem w polskim kodeksie karnym w aspekcie prawa międzynarodowego*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 3, s. 33; B. Nita, *Recenzja książki M. Rogalskiego*, „Res iudicata jako przesłanka procesu karnego”, Rzeszów 2004, „Palestra” 2005, nr 1–2.

³⁰ Dz.U. Nr 69, poz. 626.

porządku prawnego do systemu sądownictwa innych państw członkowskich Unii Europejskiej³¹.

Art. 114 § 3 pkt. 3 k.p.k. ma charakter blankietowy i odsyła do umów międzynarodowych wiążących Polskę. Zasada *ne bis in idem* w stosunkach między państwami członkowskimi UE opiera się przede wszystkim na Konwencji wykonawczej do Układu z Schengen z 19.6.1990 r. Zgodnie z art. 54 Konwencji osoba, której proces zakończył się wydaniem prawomocnego wyroku na obszarze jednego państwa członkowskiego, nie może być ścigana na obszarze innego państwa członkowskiego za ten sam czyn. Powiązanie prawomocnego wyroku z zasadą *ne bis in idem* zostało uzależnione od nałożenia i wykonania kary, rozpoczęcia wykonywania kary lub stwierdzenia niemożności jej wykonania na mocy przepisów prawnych skazującego państwa członkowskiego. Wykładnia porównawcza tego przepisu prowadzi jednak do wniosku, że intencją prawodawcy było szerokie określenie zakazu prowadzenia postępowania o ten sam czyn tej samej osoby i objęcie nią również orzeczeń, które nie zostały wydane przez sąd państwa członkowskiego, a które ostatecznie kończą postępowanie karne³². Zasada *ne bis in idem* została ponadto wpisana do Karty Praw Podstawowych. Zgodnie z art. 50 „nikt nie może być ponownie sądzony lub ukarany w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony zagrożony karą, w związku z którym został już uprzednio na terytorium Unii Europejskiej zgodnie z ustawą uniewinniony lub za który został uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem”. Wraz z wejściem w życie Traktatu Lizbońskiego, Karta Praw Podstawowych uzyskała charakter wiążący i obok Konwencji wykonawczej będzie miała wpływ na rozumienie omawianego zakazu.

Kwestia związania Rzeczypospolitej Polski przez Konwencję wykonawczą w pierwszych latach członkostwa wzbudził jednak pewne problemy orzecznicze. Przed tym problemem już w 2005 r. stanął art. Sąd Najwyższy³³, do którego wpłynął wniosek o wznowienie postępowania dotyczącego Artura Z. 13.5.2003 r. Sąd Okręgowy w G. uznał Artura Z. za winnego art. tego, że 20.2.1996 r. w W., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w zorganizowanej grupie przestępczej, wspólnie i w porozumieniu z Tomaszem L., Grzegorzem P., Marcinem W. i Tomaszem W. z zamiarem zmuszenia Grzegorza S. do rozporządzenia swoim mieniem przez zapłacenie haraczu, pobił

³¹ P. Kołodziejski, *Ne bis in idem w stosunku do orzeczeń zagranicznych*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 9, s. 56.

³² Ibidem, s. 57.

³³ Wyrok Sądu Najwyższego z 2.6.2006 r., sygn.akt IV KO 22/05.

wspomnianego pokrzywdzonego, narażając go na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub spowodowania uszczerbku na zdrowiu, groził dalszym pobiciem oraz usiłował pozbawić go wolności, lecz zamierzonego celu nie osiągnął, gdyż pokrzywdzony zbiegł. Wyrok ten na skutek apelacji obrońcy podejrzanego i prokuratora został zmieniony przez Sąd Apelacyjny w K. w zakresie opisu zarzucanego oskarżonemu czynu i wymiaru kary łącznej. W przedmiotowej sprawie obrońca oskarżonego Artura K. złożył wniosek o wznowienie postępowania karnego powołując się art. na to, że Artur Z. został skazany przez Sąd Krajowy dla Spraw Karnych w Wiedniu prawomocnym wyrokiem z 14.6.1996 r. za opisany wyżej czyn i wymierzono mu karę 15 miesięcy pozbawienia wolności, przy czym wykonanie części kary w wymiarze 10 miesięcy zostało mu warunkowo zawieszona na okres próby 3 lat. W pozostałym zakresie orzeczona kara została wykonana. Po wykonaniu kary Artur Z. został deportowany do Polski. Rozpoznając wniosek obrońcy oskarżonego, Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności podkreślił doniosłość prawnych konsekwencji przystąpienia Polski do Unii Europejskiej dla faktu skazania i odbycia kary. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej spowodowało, że normy dotyczące *res iudicata* i *ne bis in idem*, stanowiące część *acquis communautaires*, stały się częścią polskiego porządku prawnego, co w istotny sposób zmieniło zakres obowiązywania zasady powagi rzeczy osądzonej. Z Traktatu Akcesyjnego wynika, że obecnie zasada *ne bis in idem* stosowana jest także do orzeczeń sądowych państw członkowskich Unii Europejskiej. Protokół włączający dorobek Schengen w ramy Unii Europejskiej w art. 8 stanowi, że zarówno dorobek Schengen, jak i dalsze środki podjęte przez instytucje w jego ramach, są uznawane za dorobek, który wszystkie państwa kandydujące do przystąpienia zobowiązane są w pełni zaakceptować. Z mocy art. 114 § 3 pkt 3 k.k. w zw. z art. 54 Konwencji wykonawczej normy unijne, określające moc prawną orzeczeń wydawanych w państwach członkowskich, zyskały pierwszeństwo przed ogólną zasadą art. 114 § 1 k.k.³⁴

5.1.2. Zakres zasady *ne bis in idem*

Artykuł 54 Konwencji wykonawczej w praktyce rodzi wiele wątpliwości interpretacyjnych, które przekładają się na stosowanie przez polskie

³⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z 2.6.2006 r., sygn.akt IV KO 22/05, zob. także: K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. I, Kraków 2004, s. 1371–1372; B. Nita, *Zasada ne bis in idem w międzynarodowym obrocie karnym*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 3, s. 32; M. Rogalski, *Przesłanka powagi rzeczy osądzonej w procesie karnym*, Kraków 2005, s. 99; H. Kuczyńska, op.cit., s. 37–39.

sądy art. 114 § 3 pkt. 3 k.k. Dotyczą one przede wszystkim zakresu obowiązania zasady *ne bis in idem* w stosunku do orzeczeń zapadłych za granicą³⁵. Wątpliwości te można podzielić na trzy grupy: ustalenie zakresu terminu „prawomocny wyrok”, interpretacja sformułowania „ten sam czyn” oraz ustalenie warunków uznania mocy obowiązującej wyroku prawomocnego w świetle art. 54 Konwencji wykonawczej.

5.1.2.1. Interpretacja terminu „prawomocny wyrok”

Zgodnie z art. 54 Konwencji z Schengen żadna osoba, której proces zakończył się wydaniem prawomocnego wyroku na obszarze jednego z państw-stron, nie może być ścigana za ten sam czyn. Wykładnia językowa użytego w polskiej wersji językowej terminu „prawomocny wyrok” wskazywałaby, że art. 54 Konwencji wykonawczej odnosi się wyłącznie do orzeczeń sądowych³⁶. Tymczasem angielska wersja językowa tego przepisu przewiduje stosowanie zasady *ne bis in idem* w wypadku „prawomocnego zakończenia sprawy” (ang. finally disposed of), wersje francuska i holenderska umożliwiają stosowanie tej zasady także do orzeczeń pochodzących od organów niesądowych, kończących ostatecznie postępowanie karne. Zastosowanie omawianej zasady w przypadku wyroku sądowego skazującego lub uniewinniającego od popełnienia przestępstwa kończącego postępowanie nie budzi wątpliwości. Wątpliwości budzi natomiast zastosowanie art. 54 Konwencji wykonawczej do decyzji nie pochodzących od organu sądowego, które kończą ostatecznie postępowanie karne zanim osoba zostanie formalnie postawiona w stan oskarżenia przed sądem. Systemy prawne państw członkowskich Unii Europejskiej przewidują różne decyzje kończące postępowanie przygotowawcze, niekoniecznie związane ze skierowaniem sprawy do sądu. Prawu niemieckiemu znana jest bowiem instytucja zawarcia układu z wymiarem sprawiedliwości oraz umorzenie postępowania z uwagi na niecelowość ścigania. Sprawa nie trafia wówczas do sądu i jest ostatecznie zakończona na etapie postępowania przygotowawczego³⁷. Niemieckiemu prawu karnemu nie jest również obca instytucja zawarcia przez podejrzanego układu z wymiarem sprawiedliwości, która ostatecznie kończy postępowanie bez formalnego stawiania sprawcy w stan oskarżenia przed sądem³⁸.

³⁵ P. Kołodziejski, op.cit., s. 57.

³⁶ B. Nita, *Zasada ne bis in idem...*, s. 24.

³⁷ K. Polit-Langiewicz, *Wzajemne uznawanie orzeczeń karnych między państwami Unii Europejskiej*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 3, s. 87–88.

³⁸ H. Kuczyńska, op.cit., s. 33.

Do chwili obecnej Trybunał Sprawiedliwości kilkakrotnie wypowiedział się w przedmiocie decyzji kreujących zakaz *ne bis in idem*. W połączonych sprawach *H. Gozutok i K. Brugge*, Trybunał uznał, że gwarancje płynące z zasady *ne bis in idem* – oprócz orzeczeń sądowych – uruchamia też prawomocna decyzja prokuratora o umorzeniu postępowania przygotowawczego wskutek zawarcia porozumienia z podejrzanym bez względu na to, czy podejrzany wypełnił warunki tego porozumienia w tym czy zapłacił określoną kwotę pieniędzy³⁹. W sprawie *F. M. Miraglia* Trybunał Sprawiedliwości opowiedział się za poglądem, że zasada *ne bis in idem* nie znajduje zastosowania do decyzji organów sądowych danego państwa kończących postępowanie bez rozstrzygnięcia merytorycznego wyłącznie z powodu uprzedniego wszczęcia postępowania karnego w innym państwie członkowskim przeciwko temu samemu podejrzanemu o ten sam czyn⁴⁰. Z kolei w sprawie *Van Straaten* Trybunał wyraził pogląd, zgodnie z którym zakaz *ne bis in idem* kreuje prawomocny wyrok uniewinniający daną osobę od zarzutu popełnienia przestępstwa z powodu braku dowodów⁴¹.

Z uwagi na niezłożenie przez Polskę oświadczenia o uznaniu kompetencji Trybunału na podstawie art. 35 TUE, żaden polski sąd nie uzyskał prawa do wystąpienia do Trybunału z pytaniem prejudycjalnym. Natomiast w sprawie postępowania karnego przeciwko G.F. Gaspariniemu, zawisłej przed Trybunałem, rząd Polski zgłosił w toku procedury prejudycjalnej stanowisko⁴². W sprawie tej Trybunał Sprawiedliwości stanął przed problemem, czy dokonana przez sąd jednego państwa członkowskiego ocena, że karalność przestępstwa uległa przedawnieniu i wydanie na tej podstawie decyzji o uwolnieniu podejrzanego od odpowiedzialności karnej, jest wiążąca dla innych państw członkowskich. Zgodnie z zaprezentowanym przez Polskę w toku postępowania stanowiskiem, gwarancje płynące z zasady *ne bis in idem* powstają tylko wtedy, gdy właściwy sąd krajowy dokona oceny sprawy pod względem merytorycznym i wyda prawomocny wyrok przesądzający o odpowiedzialności karnej oskarżonego; umorzenie postępowania z powodu przedawnienia karalności nie powinno uruchamiać omawianego zakazu. Przeciwnie stanowisko zajęła Komisja Europejska. Podkreślając, że w zależności od systemu prawnego, umorzenie sprawy z przyczyny formalnej jest poprzedzone lub nie merytorycznym badaniem sprawy, dla uniknięcia trudności wynikających z ko-

³⁹ Wyrok z 11.2.2003 r. sprawy C-187/01 i C-385/01 *H. Gozutok i K. Brugie v. Niemcy*.

⁴⁰ Wyrok ETS z 10.6.2005 r. sprawa C-469/03 *Miraglia v. Włochy*.

⁴¹ Wyrok ETS z 18.9.2006 r. sprawa C-150/05 *Van Straaten v. RFN*.

⁴² Sprawa C-467/04.

nieczności ustalenia w każdym przypadku, czy wydanie prawomocnego orzeczenia o umorzeniu postępowania z przyczyny formalnej było poprzedzone merytorycznym badaniem sprawy, Komisja Europejska opowiedziała się za poglądem, że wszystkie prawomocne decyzje procesowe uniemożliwiające dalsze prowadzenie postępowania karnego o ten sam czyn tej samej osoby, a więc uruchamiają zakaz *ne bis in idem*. Pośrednie stanowisko zajęła Rzecznik Generalny Eleanor Sharpston uznając, że decyzja o umorzeniu postępowania z powodu przedawnienia karalności powoduje powstanie zakazu *ne bis in idem*, tylko wtedy, gdy jest ostateczna, a jej wydanie miało miejsce po przeprowadzeniu merytorycznego postępowania w sprawie. W sprawie tej Trybunał nie przychylił się do żadnego z zaprezentowanych stanowisk i uznał, że zasada *ne bis in idem* znajduje zastosowanie do orzeczenia organu sądowego państwa członkowskiego UE, wydanego w następstwie przeprowadzonego postępowania karnego, w wyniku którego postępowanie karne wobec oskarżonego zostało prawomocnie umorzone z powodu przedawnienia karalności przestępstwa.

5.1.2.2. Wykładnia terminu „ten sam czyn”

Stosowanie zasady *ne bis in idem* implikuje też pytanie o elementy, które stanowią o identyczności czynu⁴³. Problem ten jest aktualny przede wszystkim w rozbudowanych stanach faktycznych, gdzie występuje wielu oskarżonych i wiele przypisanych im czynów, a także w przestępczości zorganizowanej, zwłaszcza mającej charakter transgraniczny. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości decydującym kryterium dla ustalenia tożsamości czynu jest tożsamość zdarzenia, rozumianego jako całość, na które składają się nierozłącznie ze sobą związane zachowania, niezależnie od przyjętej kwalifikacji prawnej tych zachowań lub chronionego interesu prawnego⁴⁴. Zatem o tożsamości czynu decyduje tożsamość zdarzenia faktycznego, nie zaś – tożsamość przyjętej kwalifikacji prawnej. W sprawie Gaspariniego, Trybunał zauważył, że wprowadzenie produktu do obrotu w jednym państwie członkowskim, późniejsze od przywozu do państwa członkowskiego, w którym orzeczono umorzenie z powodu przedawnienia karalności, jest zachowaniem, które może wchodzić w skład „tego samego czynu” w rozumieniu tegoż art. 54⁴⁵.

⁴³ M. Wąsek-Wiaderek, *Granice zakazu ne bis in idem uregulowanego w art. 54 Konwencji Wykonawczej do układu z Schengen w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich* [w:] *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i karnych*, (red. W. Czapliński, A. Wróbel), Warszawa 2007, s. 473.

⁴⁴ Wyrok ETS z 18.9.2006 r. sprawa C-150/05 *Van Straaten v. RFN*.

⁴⁵ Wyrok ETS z 10.6.2005 r. sprawa C-469/03 *Miraglia v. Włochy*.

W ten sposób Trybunał rozstrzygnął wątpliwości sądu hiszpańskiego, czy wprowadzenie danego towaru do obrotu w innym państwie członkowskim, późniejsze od przywozu do państwa członkowskiego, w którym orzeczono umorzenie postępowania z powodu przedawnienia karalności czynu polegającego na nielegalnym wwiezieniu danego produktu, wchodzi w skład „tego samego czynu” dla potrzeb ustalenia obowiązywania zakazu *ne bis in idem*, czy też jest zachowaniem odrębnym.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 30.5.2005 r.⁴⁶ W sprawie tej Sąd Apelacyjny rozważał sytuację oskarżonego, który został w I instancji przez Sąd Okręgowy został uznany za winnego tego, że w ramach przyjętego podziału ról, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, wbrew przepisom ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, wywiózł z Polski do miejscowości S. we Włoszech przez Niemcy znaczną ilość środków odurzających w postaci 500 g amfetaminy, to jest o przestępstwo z art. 42 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Tymczasem jak ustalono w toku postępowania w I instancji, oskarżony został uprzednio skazany za czyn polegający na posiadaniu bez zezwolenia substancji odurzającej, której ilość wskazywałaby na cel handlowy na podstawie Dekretu Prezydenta Republiki Włoch przez Sąd w miejscowości F. we Włoszech na karę 4 lat pozbawienia wolności. Sąd Apelacyjny uznał, że z realizacją znamion przestępstwa zarzuconego oskarżonemu w ramach art. 42 ust. 3 wiąże się wejście w posiadanie określonych środków odurzających, co powoduje, że posiadanie znacznej ilości środków odurzających, stypizowane w art. 48 ust. 3 Ustawy, staje się przestępstwem współukaranym następczym w stosunku do przestępstwa z art. 42 ust. 3 ustawy. Jeżeli do fragmentu czynu zabronionego, w tej sprawie posiadania środków odurzających, zapadnie prawomocny wyrok skazujący, to orzeczenie takie odnosi się do całości zdarzenia faktycznego, w tym do wywiezienia środków odurzających, i kontynuowanie postępowania jest niedopuszczalne z uwagi na zakaz *ne bis in idem*. Sąd Apelacyjny przyjął zatem tożsamość czynu, za który oskarżony został skazany we Włoszech z czynem, z którego uczyniono mu zarzut w Polsce.

5.1.3. Interpretacja warunków uznania mocy obowiązującej wyroku prawomocnego

Artykuł 54 Konwencji wykonawczej wiąże zasadę *ne bis in idem* z koniecznością orzeczenia i wykonania. Warunek uznania mocy wiążącej takie-

⁴⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 30.5.2005 r., sygn. akt II AKa 108/05.

go wyroku stanowi tu, by nałożona kara była wykonana, była w trakcie wykonywania, lub by nie mogła być już wykonana na mocy przepisów prawnych skazującego państwa. Literalna interpretacja tego przepisu prowadziła by do wniosku, że orzeczenie zapadłe za granicą nakładające karę, które nie jest wykonywane, nie stanowi przeszkody do wszczęcia i prowadzenia postępowania karnego o ten sam czyn w Polsce⁴⁷. Takie rozumienie art. 54 Konwencji wykonawczej przyjął też polski Sąd Najwyższy. W wyroku z 2.6.2006 r. Sąd Najwyższy wprost stwierdził, że wyrażona w art. 54 Konwencji wykonawczej do układu z Schengen zasada *ne bis in idem* została powiązana z koniecznością orzeczenia i wykonania sankcji⁴⁸. Warunek uznania mocy wiążącej takiego wyroku stanowi tu, by nałożona kara była wykonana, była w trakcie wykonywania, lub by nie mogła być już wykonana na mocy przepisów prawnych skazującego państwa. Zasadniczo, zakres mocy wiążącej art. 54 zależy od wykładni sformułowania „nałożona kara była wykonana, była w trakcie wykonywania, lub by nie mogła być już wykonana na mocy przepisów prawnych skazującego państwa” na gruncie prawa wewnętrznego każdego państwa. Sąd Najwyższy uznał, że kara jest w trakcie wykonywania w czasie warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności i zrównał karę w rozumieniu art. 54 Konwencji.

Angielska wersja językowa przyjmuje inne rozumienie art. 54 Konwencji wykonawczej i użyty w niej zwrot należy tłumaczyć następująco „[...] w przypadku orzeczenia kary, kara ta została wykonana, była w trakcie wykonywania, lub nie mogła być już wykonana [...]”. Tylko przy takim rozumieniu art. 54 Konwencji wykonawczej, zrozumiały jest wyrok ETS w sprawie *Van Straaten*, w którym trybunał dokonał analizy konstrukcji tego przepisu. Trybunał stwierdził, że pierwsza część przepisu nie zawiera żadnych wskazań co do treści prawomocnego orzeczenia, implikującego zakaz *ne bis in idem*. W dalszej części przepisu dodano natomiast słowa, które wskazują na uzależnienie działania zakazu *ne bis in idem* w przypadku wyroków skazujących od pewnych warunków. Wykonywanie kary jest zatem warunkiem zadziałania zasady *ne bis in idem* tylko w odniesieniu do prawomocnych wyroków skazujących i nie mają zastosowania do innych prawomocnych orzeczeń.

5.2. Europejski nakaz aresztowania

Europejski nakaz aresztowania został uregulowany w decyzji ramowej z 13.6.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i pro-

⁴⁷ K. Polit-Langiewicz, op.cit., s. 93.

⁴⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z 2.6.2006 r., sygn. IV KO 22/05.

cedury wydawania osób między państwami członkowskimi⁴⁹. Decyzja ramowa została implementowana do polskiego porządku prawnego Ustawą z 18.3.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, Ustawy – Kodeks postępowania karnego i Ustawy – Kodeks wykroczeń, która weszła w życie 1.5.2004 r.⁵⁰ Ustawa z 18.3.2004 r. dodała dwa nowe rozdziały do Kodeksu postępowania karnego – Rozdział 65a i 65b.

Instytucja europejskiego nakazu aresztowania była dość często wykorzystywana przez polski wymiar sprawiedliwości. W 2007 r. polskie sądy wydały 3479 ENA, zaś w I półroczu 2008 r. – już 2004. To o ponad 1000 więcej niż w całym 2006 r., kiedy Polska wydała 2355 nakazów⁵¹. Nic więc dziwnego, że sprawą zgodności z Konstytucją RP zagadnienia wydania obywatela polskiego na podstawie europejskiego nakazu aresztowania zajął się polski Trybunał Konstytucyjny⁵², zaś Sąd Najwyższy kilkakrotnie zajmował się problemem wykładni kodeksowych uregulowań dotyczących nakazu.

5.2.1. Przeprowadzenie postępowania karnego jako warunek dopuszczalności wydania europejskiego nakazu aresztowania

Europejski nakaz aresztowania stanowi zmianę systemową w procedurze wydawania osób, gdyż znosi między państwami członkowskimi Unii Europejskiej formalną procedurę ekstradycyjną przewidzianą w umowach międzynarodowych i zastępuje ją systemem wydawania osób między organami sądowymi za zasadzie wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych⁵³. Zgodnie z art. 1 decyzji ramowej europejski nakaz aresztowania jest decyzją sądową wydawaną przez organ państwa członkowskiego w celu aresztowania i przekazania przez inne państwo członkowskie osoby w celu przeprowadzenia postępowania karnego lub wykonania kary lub środka zabezpieczającego. Państwa członkowskie zostały zobowiązane do wykonania każdego europejskiego nakazu aresztowania w oparciu o zasadę wzajemnego uznawania i zgodnie z przepisami decyzji ramowej. Europejski nakaz aresztowania jest wyrazem najdalej posuniętego zaufania państw członkowskich

⁴⁹ Decyzja ramowa Rady 2002/465/WSiSW z 13.6.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi.

⁵⁰ Ustawa z 18.3.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks wykroczeń, Dz.U. Nr 69, poz. 626.

⁵¹ M. Kałużyńska, K. Smyk, J. Wiśniewski, *5 lat Polski w Unii Europejskiej*, UKIE 2009, s. 285.

⁵² Wyrok z 27.4.2005 r., sygn. akt P 1/05.

⁵³ *Zwalczanie przestępczości...*, s. 359.

do swoich porządków prawnych co nie oznacza, że organ sądowy nie może odmówić wydania osoby.

W jednej ze spraw polski Sąd Najwyższy stanął przed problemem m.in. dopuszczalności wydania na podstawie europejskiego nakazu aresztowania osoby nieletniej w celu przeprowadzenia postępowania innego niż karne⁵⁴. Jak wynika ze stanu faktycznego ustalonego przez Sąd Najwyższy, dnia 26.4.2006 r. Zastępca Prokuratora Królewskiego w Brukseli wydał europejski nakaz aresztowania dotyczący poszukiwanego Adama G., mającego stałe miejsce zamieszkania w Polsce. Nakaz wydany został w związku z wydaniem postanowienia tymczasowego przez Sędziego dla Nieletnich w Brukseli, nakazującego umieszczenie Adama G. w Państwowym Zakładzie Nadzoru Ochronnego Nieletnich. Zarówno to postanowienie, jak i europejski nakaz aresztowania wydane zostały w związku z podejrzeniem popełnienia przez niego 12.4.2006 r. w Brukseli przestępstwa morderstwa w celu ułatwienia kradzieży na osobie Joe H. Przestępstwo to zagrożone jest w Belgii karą dożywotniego pozbawienia wolności. Adam G. został zatrzymany w Polsce 27.4.2006 r. Następnie 29.4.2006 r. do Sądu Okręgowego w W. wpłynął wniosek Prokuratora Okręgowego w W. o wykonanie europejskiego nakazu aresztowania wobec Adama G., wraz z wnioskiem o zastosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania na okres 3 miesięcy. Postanowieniem wydanym 29.4.2006 r. Sąd Okręgowy w W. zastosował wobec Adama G. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres 3 miesięcy, natomiast odroczył na 31.5.2006 r. posiedzenie w przedmiocie wykonania europejskiego nakazu aresztowania. W toku postępowania Prokuratura Królewska w Brukseli dodatkowo poinformowała polski sąd, że zamierza wystąpić do sędziego rodzinnego o przekazanie sprawy Adama G., wobec czego odpowiadałby on przed sądem belgijskim jak osoba dorosła. Ostateczna decyzja w tej kwestii należała więc do belgijskiego sędziego dla nieletnich. Dnia 31.5.2006 r. Sąd Okręgowy w W. wydał postanowienie o przekazaniu organom wymiaru sprawiedliwości Królestwa Belgii Adama G., w celu przeprowadzenia przeciwko niemu na terytorium Belgii postępowania karnego, pod warunkiem, że Adam G. będzie odesłany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po prawomocnym zakończeniu postępowania w państwie wydania nakazu europejskiego.

Sąd Najwyższy rozróżnił przesłanki wydania nakazu oraz wykonania nakazu. Cel europejskiego nakazu aresztowania, jakim jest przeprowadzenie postępowania karnego stanowi natomiast jedną z przesłanek jego wydania,

⁵⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z 20.7.2006 r., sygn. akt I KZP 21/06.

a nie wykonania. To bowiem do organu sądowego państwa wydania nakazu należy dokonanie oceny, czy celem, w jakim żąda on przekazania osoby ściganej, jest przeprowadzenie postępowania karnego. Przesłanka ta nie może być traktowana tak samo, jak przesłanki wykonania nakazu, a jeżeli podlega kontroli przez organ sądowy państwa wykonania nakazu, to właśnie w kontekście dopuszczalności wydania nakazu a nie dopuszczalności przekazania osoby ściganej do państwa, w którym wydano nakaz. Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że weryfikacja zgodności z prawem europejskiego nakazu aresztowania jest w państwie wykonania nakazu prawnie dopuszczalna, choć w ograniczonym zakresie i tylko w odniesieniu do niektórych przesłanek wydania nakazu. Nie jest natomiast dopuszczalne weryfikowanie zasadności decyzji organu sądowego państwa wydania nakazu, które mają charakter ocenny. Zdaniem Sądu Najwyższego przesłanką wymagającą weryfikacji jest m.in. cel, w jakim europejski nakaz aresztowania został wydany. W takiej sytuacji odmowa przekazania osoby ściganej następuje nie z powodu wystąpienia negatywnych przesłanek wykonania nakazu, ale z powodu wydania nakazu pomimo braku spełnienia przesłanek jego wydania w państwie żądającym przekazania osoby ściganej. Ocena spełnienia lub niespełnienia przesłanek wydania europejskiego nakazu aresztowania musi być w każdym wypadku dokonywana przez pryzmat prawa krajowego państwa, w którym nakaz ten wydano, jednak zawsze przy uwzględnieniu treści decyzji ramowej, którą interpretowane przepisy transponują do krajowego porządku prawnego.

W świetle decyzji ramowej celem wykonania nakazu i wydania osoby, której nakaz dotyczy, musi być zawsze postępowanie karne, a nie jakiegokolwiek inne postępowanie, choćby zawierało elementy represyjne. W powyższym wyroku Sąd Najwyższy zauważył, że postępowanie prowadzone w Belgii przeciwko Adamowi G. samo w sobie nie jest postępowaniem karnym w rozumieniu decyzji ramowej z 13.6.2002 r.; może natomiast doprowadzić do wszczęcia postępowania karnego. Tymczasem zgodnie z ust. 5 preambuły decyzji ramowej, przekazywanie osoby dopuszczalne jest tylko w celu wszczęcia postępowania prowadzącego do wydania wyroku w sprawach karnych. Ocena, w jakim celu zażądano przekazania osoby ściganej na terytorium państwa wydania europejskiego nakazu aresztowania, musi być dokonywana z uwzględnieniem okoliczności konkretnej sprawy, a nie *in abstracto*. Podsumowując, Sąd Najwyższy uznał, że sformułowanie „w celu przeprowadzenia [...] postępowania karnego” musi być interpretowane szeroko w tym sensie, że cel taki ma miejsce wówczas, gdy jedną z możliwych procedur, jakiej poddana być może osoba ścigana w państwie wydania nakazu, jest postępowanie karne. W ocenie Sądu dopuszczalne jest jednak sformułowanie zastrzeże-

nia, że przekazanie osoby ściganej następuje tylko i wyłącznie pod warunkiem, że postępowanie, jakie ostatecznie zostanie wszczęte wobec osoby przekazanej, będzie postępowaniem karnym.

5.2.2. Dopuszczalność odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania

Decyzja ramowa zastrzega dla właściwego organu sądowego państwa członkowskiego wykonującego europejski nakaz aresztowania prawo do odmówienia jego wykonania. Przesłanki odmowy wykonania europejskiego nakazu zostały podzielone na obligatoryjne i fakultatywne. Do obligatoryjnych przesłanek odmowy wykonania nakazu należą: objęcie przestępstwa będącego podstawą nakazu amnestią w wykonującym nakaz państwie członkowskim, *ne bis in idem* oraz wiek sprawcy powodujący, że nie może ona być pociągnięty do odpowiedzialności karnej za czyny, stanowiące podstawę wydania nakazu aresztowania. Bardziej rozbudowany jest fakultatywny katalog podstaw odmowy wykonania nakazu; wśród tych podstaw decyzja ramowa wymienia m.in. brak podwójnej karalności czynu, który stanowi podstawę wydania nakazu, prowadzenie postępowania przeciwko osobie podlegająca nakazowi w wykonującym nakaz państwie członkowskim za ten sam czyn, który stanowi podstawę wydania nakazu oraz w sytuacji, gdy europejski nakaz aresztowania został wydany w celu wykonania kary pozbawienia wolności lub środka zabezpieczającego, a osoba, której dotyczy wniosek, jest obywatelem wykonującego nakaz państwa członkowskiego lub w tym państwie stale przebywa, a państwo to zobowiązuje się wykonać karę pozbawienia wolności lub środek zabezpieczający zgodnie z jego prawem krajowym.

Dopuszczalnością odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania zajął się Trybunał Sprawiedliwości w sprawie C-66/08. W sprawie tej Trybunał dokonał wykładni art. 4 pkt 6 decyzji ramowej 2002/58464 pozwalającego organowi sądowemu wykonującemu nakaz odmówić wykonania takiego nakazu, gdy osoba, której wniosek dotyczy, przebywa w państwie członkowskim wykonania nakazu, jest jego obywatelem lub ma w nim miejsce zamieszkania, a to państwo członkowskie zobowiązuje się doprowadzić do wykonania tej kary zgodnie ze swoim prawem krajowym. Trybunał orzekł, że osoba, której nakaz dotyczy, ma miejsce zamieszkania w państwie członkowskim wykonania nakazu, jeżeli ustanowiła rzeczywiste miejsce zamieszkania w tym państwie, a przebywa w nim, jeżeli w następstwie odpowiednio długiego i trwałego pobytu w państwie członkowskim wykonania nakazu, stworzyła z nim więzi porównywalne z tymi, które są wynikiem posiadania miejsca zamieszkania, czego wykazanie, poprzez dokonanie całościowej oceny kilku obiektywnych elementów charakteryzujących sytuację, w której znaj-

duje się ta osoba, wśród których znajdują się w szczególności długość, charakter i warunki pobytu osoby ściganej, a także więzi rodzinne i ekonomiczne, należy do organu sądowego wykonującego nakaz. Zważywszy na to, że omawiana decyzja ramowa ma na celu wdrożenie systemu przekazywania osób skazanych bądź podejrzanych między organami sądowymi w celu wykonania wyroków lub ścigania zgodnie z zasadą wzajemnego uznawania, któremu to przekazaniu organ sądowy wykonujący nakaz może się sprzeciwić jedynie na podstawie jednej z przyczyn odmowy przewidzianej w decyzji ramowej – pojęcia „przebywa” i „ma miejsce zamieszkania”, które decydują o zakresie jej stosowania, powinny być zdefiniowane w sposób jednolity, jako że odnoszą się do autonomicznych pojęć prawa Unii. W związku z tym państwa członkowskie transponujące decyzję ramową do prawa krajowego nie mogą przypisać tym pojęciom szerszego zasięgu od zasięgu wynikającego z jednolitej wykładni.